

УДК 811.111. (71)'27

DOI: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2020.27.206469>

О. О. Русавська,

канд. філол. наук, доц.,

Національний університет "Одеська морська академія",

викладач кафедри англійської мови № 2

ФОНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОЇ ПОВЕДІНКИ КАНАДІЙЦІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

Статтю присвячено вивченню фонетичних особливостей мовлення канадійців українського походження, представників трьох вікових груп, які мешкають в

провінціях Альберта і Манітоба. Проведене фонетичне дослідження довело, що в мовленні представників трьох вікових груп існують певні диференційні ознаки, які виявляють своєрідність їхньої мовленнєвої поведінки.

Ключові слова: канадійці, вікові групи, фонетичне дослідження, мовленнєва поведінка, українське походження.

Постановка наукової проблеми. Інтерес до вивчення канадського варіанта англійської мови диктується низкою причин, серед яких можна назвати, з одного боку, виникнення різних підходів до вивчення його статусу, а з іншого – необхідністю типологічного опису його подібностей і відмінностей. Вивчення канадського варіанта англійської мови зумовлено ще й тим, що дослідження особливостей його фонологічної системи має фрагментарний характер, а проблема просодичного варіювання в канадській англійській в цілому залишається маловивченою. Деяка увага алофонному варіюванню голосних приділяється в роботах В. С. Ейвіса, Р. Дж. Грера, Х. Б. Вудса [2; 3; 6]. Зазначені автори торкаються питань кількісного складу голосних канадської англійської, протиставлення або непротиставлення голосних за довготою, фонологічного трактування дифтонгів. Однак у роботах канадських лінгвістів мало уваги приділяється реалізації суперсегментних одиниць у спонтанному мовленні, практично відсутні типологічні пошуки з фонетики регіональних варіантів англійської мови Канади, зокрема фонетичні особливості мовлення канадійців українського походження і досі не дістали наукової кваліфікації в дослідницькій діяльності науковців.

Аналіз досліджень. Більшість наукових праць про українську діаспору в Канаді в основному присвячено опису історії діаспори та політиці Канади щодо міграції українців. Проте, знання мовленнєвих особливостей канадійців українського походження не тільки розширює лінгвістичний світогляд, але й уможлиблює дослідження цього питання в актуальному на сьогодні соціофонетичному аспекті.

Дуже цікавим при вивченні мовлення канадійців українського походження є мовне варіювання на фонетичному рівні, який зазнає впливу соціальних факторів особливо вікового характеру.

Мета дослідження полягає у вивченні диференційних фонетичних ознак англійського мовлення канадійців українського походження з урахуванням вікового фактора.

Поставлена мета передбачає необхідність вирішення таких завдань: обґрунтувати теоретичні передумови роботи; визначити методикку експериментального дослідження основних диференційних ознак мовленнєвої поведінки канадійців українського походження, виокремити основні сегментні і суперсегментні особливості мовлення досліджуваних вікових груп інформантів українського походження.

Об'єктом дослідження є квазіспонтанне мовлення канадійців українського походження, мешканців двох регіонів Канади – провінцій Альберта і Манітоба. Предметом є фонетична варіативність мовленнєвої поведінки канадійців різних за віком.

Матеріалом дослідження стали 12 уривків мовлення шести представників двох регіонів Канади – провінцій Альберта і Манітоба, які є українцями за походженням. Загальний час звучання склав 48 хвилин.

Основним *методом дослідження* є аудиторський аналіз, який дав змогу ідентифікувати та інтерпретувати зібрані фонетичні дані. В аудиторському аналізі брали участь аудитори-філологи, викладачі та аспіранти кафедри теоретичної і

прикладної фонетики англійської мови факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Усі аудитори вивчали англійську мову як спеціальність і володіють нею як іноземною мовою.

Наукова новизна виконаного дослідження полягає в тому, що вперше у вітчизняних наукових студіях предметом вивчення стала фонетична варіативність мовлення канадійців українського походження, встановлення диференційних вікових ознак мовлення досліджуваних мовців.

Теоретичне значення полягає в тому, що проведене дослідження може бути певним внеском в теорію діалектології зокрема, і в соціофонетику загалом.

Практичне значення полягає у можливості використання отриманих висновків в практиці викладання теоретичної фонетики англійської мови (розділ "Діалекти англійської мови").

Виклад основного матеріалу. За даними останнього перепису (2006 р.) 88,6% населення Канади (без Квебека) знає тільки англійську мову, англійською і французькою мовами володіють ще 9,1% канадійців, французькою 0,9%, жодною з них – 1,3%. У Квебеку тільки англійською мовою володіють 6,7% мешканців, англійською і французькою – 32,4%, тільки французькою – 60,1%, жодною з них – 0,8%.

Населення країни поділяється на три лінгвістичні групи: англофони – канадійці, рідною мовою яких є англійська; франкофони – канадійці, рідною мовою яких є французька; алофони – канадійці, рідною мовою яких є яка-небудь інша мова.

Згідно з канадськими джерелами, у країні мешкає 1251170 українців, що складає 3,8% загальної кількості населення. Канада є третьою після України і Росії, країною, де проживають українці. Вони мешкають в усіх провінціях по всій території країни. Більша їх частина (345410) мешкає в провінції Альберта. Онтаріо є другою провінцією за кількістю українців (342005). За нею йдуть провінції Манітоба (174995), Саскачеван (136415) та Квебек (32265). У решті провінцій їх кількість складає від 160, як у Нунавіті, до 8520 як у Новій Шотландії. До 1971 року іммігрували 17% канадських українців, в 1971-1980 рр. – 3%, у 1981-1990 рр. – 4%, у 1991-2000 рр. – 33% і в 2001-2011 рр. – 43%. У 2011 р. в Канаду іммігрували 65450 українців. У 1981 році 90;% канадійців українського походження народилися в Канаді, що було найвищою кількістю серед не французької і небританської іммігрантських груп.

Основною офіційною мовою у всіх провінціях Канади є англійська. Однак необхідно враховувати, що українці, які проживають в Канаді володіють двома мовами – рідною українською і англійською.

У нашому дослідженні ми зробили спробу дослідити, які зміни на фонетичному рівні сталися в мовленні канадійців українського походження.

Інформанти – це жінки і чоловіки, які працюють в різних професійних сферах, мають стабільний прибуток та здобули освіту в навчальних закладах Канади.

Інформанти були розподілені на три вікові групи: 1) 30-40 років; 2) 40-55 років; 3) понад 55 років.

Для проведення аудиторського аналізу з мовлення інформантів були відібрані слова, які містять голосні фонемі [ɑ:], [ɪ], [ɪ:] та [ʌ].

ɪ:	ʌ	ɑ:	ɪ
keen	stuff	car	kid
dean	such	far	chicken
each	duck	garden	it
seats	front	part	in

meet	gone	dance	sit
	love		

У вимові голосних фонем аудиторі звернули увагу на таку тенденцію: для інформантів вікової групи "30-40 років" характерна більш закрита вимова фонем [i:] та [ɪ], і більш переднє звучання фонем [ɑ:] та [ʌ]. Ці фонем розглядалися аудиторами як основні диференціатори мовлення канадійців українського походження.

У мовленні інформантів вікової групи "40-55 років" фонем [i:] та [ɪ] звучать майже однаково, звучання фонем [ɑ:] та [ʌ] відрізняється: звучання фонем [ʌ] більш довге, а фонема [ɑ:] – коротша і більш просунута вперед, на відміну, наприклад, від британського варіанта.

У мовленні інформантів вікової групи "понад 55 років" у фонем [i:] спостерігається тенденція до деякої дифтонгізації і вимови [ai], фонема [ɪ] звучить дещо сильніше у мовленні досліджуваних інформантів, фонема [ɑ:] має сильно виражене переднє коротке звучання, що схоже на українське [А], а фонема [ʌ] більш схожа на звучання [o].

Отже, основні відмінності на рівні голосних фонем виявлені аудиторами в мовленні канадійців українського походження, представників трьох вікових груп такі: дифтонгізація фонем [ɪ], більш просунуте вперед звучання фонем [ɑ:] в групі "понад 55 років" та "30-40 років"; однакове звучання довгих і коротких фонем [i:] та [ɪ] у мовленні вікової групи "30-40 років"; заміна довгої фонем [ɑ:] на її короткий аналог [ʌ] у мовленні представників вікової групи "40-50 років".

Наступним етапом аудиторського аналізу було визначення диференційних мелодійних характеристик в експериментальному корпусі. Аудиторам-філологам було запропоновано встановити види шкал і напрям руху основного тону в передтермінальній частині інтонаційного контуру.

Наведені результати аналізу вказують на варіативний характер передтермінальної частини висловлення в кожній із досліджуваних вікових груп. Дослідження мовлення канадійців українського походження показує превалювання спадної та рівної шкал (таблиця 1).

Таблиця 1.

Частотність уживання основних видів шкал в мовленні представників трьох вікових груп

Вікові групи	Основні шкали (%)					
	Спадна ступінчаста	Рівна	Висхідна	З порушеною поступовістю	Хвилеподібна	Всього
30-40 років	39	30	19	3	9	100
40-55 років	32	35	21	5	7	100
Понад 55 років	28	8	22	15	27	100

Отримані результати свідчать про те, що в мовленні представників вікової групи "30-40 років" превалюють спадна та рівна шкали, що свідчить про емоційно нейтральний характер спілкування і є типовим як для британського, так і американського варіантів англійської мови.

У мовленні представників вікової групи "понад 55 років" характер мелодійного контуру має варіативний характер і проявляється у високому відсотку хвилеподібної шкали (27%) і дуже низькому відсотку рівної шкали (8%). Це свідчить про більш емоційне забарвлення мовленнєвої поведінки представників цієї вікової групи. Спадна ступінчаста шкала, яка представлена в мовленні цієї групи (28%) має таке графічне відображення:

My brother and I, we were young then, we liked to watch movie every day

Рис. 1. Інтонаграма вищенаведеної фрази в мовленні жінки з вікової групи "понад 55 років".

У наведеному нейтральному висловлюванні представлена хвилеподібна шкала, яка не є типовою для англійського мовлення.

Рис. 2. Інтонаграма фрази: *Do you know what I mean?* У мовленні представника вікової групи "40-50 років"

Наведене висловлювання представлено рівною шкалою середнього рівня і відрізняється від загальноанглійської тенденції, яка проявляється в менш крутому висхідному завершенні. У цьому ж випадку фраза завершується високим висхідним тоном, що вказує на емоційний стан мовця.

Отже, у мовленні канадійців українського походження всіх досліджуваних вікових груп передтермінальна частина синтагми (шкала) має варіативний характер. Превалювання спадної ступінчастої шкали свідчить про тенденцію до використання стандартних форм вимови у всіх вікових групах.

Вживання хвилеподібної шкали в мовленні представників вікової групи "понад 55 років" вказує на емоційне забарвлення мовлення, на здатність передавати захопленість, зацікавленість, фокусувати увагу на найбільш важливих словах.

Аналіз номенклатури термінальних тонів у мовленні канадійців українського походження, які мешкають в провінціях Альберта і Манітоба, демонструє частотність уживання низького спадного (Low Fall), високого спадного (High Fall), низького висхідного (Low Rise) та високого висхідного (High Fall) (таблиця 2).

Таблиця 2.

Вікові групи	Основні термінальні тони (%)					Всього
	Низький спадний Low Fall	Високий спадний High Fall	Низький висхідний Low Rise	Високий висхідний High Rise	Спадно-висхідний Fall Rise	
30-40 років	42	24	28	6	-	100
40-55	36	32	27	3	2	100

років						
Понад 55 років	25	25	26	10	15	100

Наведемо приклад уживання низького спадного тону в мовленні представниці вікової групи "30-40 років".

Рис. 3. Інтонаграма фрази *Well, I just 'fell in love with him immediately*

У мовленні представників вікової групи "40-55 років" та "понад 55 років" аудитори зазначили не такий крутий рух тону, як у мовленні молодшого покоління. Спадне завершення має більш рівний тон, наприклад:

Рис. 4. Інтонаграма фрази *I worked in many places before I settled here.*

Аналогічна тенденція до менш крутого завершення, а більш пологого була зафіксована на прикладі вживання високого спадного тону:

I'm soon 'getting married

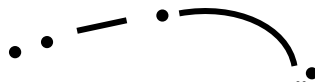

Рис. 5. Інтонаграма вищенаведеної фрази в мовленні представниці вікової групи "40-55 років"

Високий висхідний тон є найбільш частотним у мовленні представників вікової групи "понад 55 років". Цей тон уживається в емоційному мовленні для вираження щирого здивування, наприклад:

You 'do 'know what I 'mean?

Рис. 6. Інтонаграма вищенаведеної фрази

Як показано на інтонаграмі, висхідний тон починається на ядровому складі, аудитори також відмічали повільний висхідний рух. Зауваження аудиторів збігаються з даними, отриманими раніше, про те що висхідний рух тону в перед термінальній частині фрази в українській мові дещо повільніший, а сам ядровий склад має більш пологий характер [1].

Висновки. Отже, результати проведеного методом аудиторського аналізу фонетичного дослідження свідчать про наявність у мовленні мешканців Канади як сегментних і суперсегментних рис, притаманних мовленню алофонів, так і специфічних ознак, які виявляють своєрідність мовленнєвої поведінки канадійців-алофонів українського походження.

Найчастішими виявами просодичної інтерференції в англійському мовленні канадійців українського походження є такі: пологий характер спадного і висхідного ядрового тону, згладжений мелодійний контур, превалювання хвилеподібної шкали.

Диференційними ознаками голосних в мовленні канадійців, різних за віком є: дифтонгізація коротких фонем, більш відкрите вимовляння фонем заднього ряду, відсутність опозиції короткий-довгий голосний. Такі фонетичні особливості мовленнєвої поведінки є результатом інтерференції англійської мови з рідною мовою (українською). Найбільш яскраво ці інтерферентні ознаки виражені в мовленні представників вікової групи "понад 55 років". Все вищевикладене свідчить про те, що мовленнєва поведінка людини формується з дитинства, і зберігається в мовленні упродовж всього періоду її життя.

Дослідження особливостей мовленнєвої поведінки канадійців українського походження вважаємо перспективним напрямом подальших наукових пошуків при вивченні професійних особливостей мовлення.

Література

1. Бровченко Т. О., Корольова Т. М. English phonetics (contrastive analysis of English and Ukrainian pronunciation). Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. 208 с.

2. Avis, W. S. (1983), Canadian English. W. S. Avis, P. D. Drysdale, R. J. Gregg, V. E. Neufeldt, & M. H. Scargill (Compilers), Gage Canadian dictionary, Toronto: Gage, 1983, P. 11 – 13.

3. Gregg R. J. The Linguistic Survey of British Columbia: the Kootenay Region. *Canadian Languages in their Social Context*, ed. R. Darnell. Edmonton, Alta, Linguistic Research, 1973. P. 105 – 115.

4. Migration in Ukraine: Facts and Figures. 2016. P.17. *International Organization for Migration. Ukraine. Publications.* URL: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/ff_eng_10_10_press.pdf.

5. Ukrainian Populations. *24 News*. March 24, 2014.

6. Woods H. B. Social Differentiation in Canadian English. *English Around the World. Sociolinguistic Perspectives*. Cambridge : CUP, 1991. P. 134-149.

References

1. Brovchenko, T. O, Korolyova, T.M. (2006), English phonetics (contrastive analysis of English and Ukrainian pronunciation). Nikolaev: Publishing house of Moscow State University named after Petra Mogili 208 p.

2. Avis, W. S. (1983), Canadian English. W. S. Avis, P. D. Drysdale, R. J. Gregg, V. E. Neufeldt, & M. H. Scargill (Compilers), Gage Canadian dictionary, Toronto: Gage, 1983, P. 11 – 13.

3. Gregg R. J. The Linguistic Survey of British Columbia: the Kootenay Region. *Canadian Languages in their Social Context*, ed. R. Darnell. Edmonton, Alta, Linguistic Research, 1973. P. 105 – 115.

4. Migration in Ukraine: Facts and Figures. 2016. P.17. *International Organization for Migration. Ukraine. Publications.* URL: [HYPERLINK "http://www.iom.org.ua/sites/default/files/ff_eng_10_10_%20press.pdf"](http://www.iom.org.ua/sites/default/files/ff_eng_10_10_%20press.pdf)
http://www.iom.org.ua/sites/default/files/ff_eng_10_10_press.pdf.

5. Ukrainian Populations. *24 News*. March 24, 2014.

6. Woods, H. B. (1991), Social Differentiation in Canadian English. *English Around the World. Sociolinguistic Perspectives*. Cambridge : CUP, P. 134-149.

О. О. Русавская,

*Национальный университет "Одесская морская академия",
кафедра английского языка № 2*

ФОНЕТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РЕЧЕВОГО ПОВЕДЕНИЯ КАНАДЦЕВ УКРАИНСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ

Статья посвящена изучению фонетических особенностей речи канадцев украинского происхождения, представителей трех возрастных групп, которые проживают в провинциях Альберта и Манитоба. Проведенное фонетическое исследование доказало, что в речи представителей трех возрастных групп существуют определенные дифференциальные признаки, которые показывают своеобразие их речевого поведения.

Ключевые слова: канадцы, возрастные группы, фонетическое исследование, речевое поведение, украинское происхождение.

O. O. Rusavska,

*National University "Odesa Marine Academy",
Department of English No. 2*

PHONETIC PECULIARITIES OF CANADIAN UKRAINIANS' SPEECH BEHAVIOR

The article is dedicated to the study of phonetic characteristics of Canadian Ukrainians' speech of three age group representatives, who dwell in Alberta and Manitoba provinces. The study of Canadian variant of English has aroused great interest among linguists. Due attention has been paid to vowel system, its allophone variation, nevertheless prosodic system hasn't been studied thoroughly. None has been said about phonetic peculiarities of regional variants of English in Canada, in particular phonetic features of Canadian Ukrainians' speech behavior haven't got scientific qualification. The population of Canada is divided into three large groups: Anglophones – Canadian whose native language is English; French speaking Canadians and allophones, whose native language is not English.

According to Canadian media sources more than million Ukrainians live in Canada. Their speech peculiarities hasn't been investigated yet. This phonetic research makes an attempt to study phonetic variation on both segmental and prosodic levels and to reveal differentiating features, typical for Canadians' of Ukrainian origin speech.

The conducted research allowed to single out the most specific features which expose the originality of Ukrainian origin Canadian's speech.

The most frequent prosodic interferent features in the speech of the analysed informants are the following: sloping character of Falling and Rising nuclear tone, smooth melodic contour, prevalence of wavy Head.

Differentiating vowel features in the speech of various age group Canadians are: diphthongization of short vowel phonemes, front articulation of back vowels, absence of short-long vowel opposition.

Such phonetic peculiarities of Canadian's speech behavior are the result of native (Ukrainian) language interference. Most vividly these interfering features are expressed in the speech of "more than 55 years old" age group.

Thus, speech behavior of a person is formed in childhood and is preserved in the speech during the whole period of life.

Key words: Canadian, Ukrainian origin, age group, phonetic investigation, speech behavior.